

ŠKOLSKÁ HLÍDKA.

Jan Roháček

DÉREROVY ŠKOLSKÉ NÁVRHY.*)

Návrhy zákonů o zřizování a vydržování škol národních a na úpravu správy školské, podané k veřejné diskusi ministrem školství dr. I. Dérerem, upoutaly velikou pozornost nejen odborné veřejnosti, ale i kruhů politických a církevních. Máme-li návrhy náležitě a nezaujatě posouditi a zaujmouti k nim správné stanovisko s hlediska naší církve a nábožensko-mravní školní výchovy, nutno se s nimi důkladně seznámiti.

I.

První předloha o zřizování a vydržování škol národních stanoví, že všechny veřejné školy národní (obecné, měšťanské a pomocné) jsou sestátněny, t. j. ode dne účinnosti tohoto zákona jsou vydržovány státem úplně neb částečně. Učitelé všech veřejných národních škol se stanou státními zaměstnanci. Tyto veřejné školy národní jsou přístupny dětem, nehledíc na jejich vyznání náboženské. Národní školy jinak vydržované jsou soukromé. Dosavadní církevní školy obecné a měšťanské na Slovensku a v Podkarpatské Rusi budou rozděleny ministerstvem školství na nezbytné a zbytné. Za nezbytné mají býti pokládány ty církevní školy, zřízené před účinností tohoto zákona, jež jsou ve školní obci jediné (kde není dosud školy státní), dále ty, jež mají podle tříletého průměru aspoň 200 žáků, neb mají-li menší počet žáků, kteří mají do státní obecné školy přes 3 km. V školní obci, kde zůstane po provedení tohoto zákona nezbytná škola církevní, bude zřízena veřejná škola obecná, zjistí-li se v této školní obci aspoň 30 dětí školou povinných, jejichž rodiče nechtějí je posílati do církevní školy v obci již jsoucí.

Zbytné školy budou ostatní školy těmto podmínkám nevyhovující. Od účinnosti tohoto zákona stanou se soukromými a dotyčné církve musí si uhrazovati potřebné náklady na ně. Učitelé škol zbytných přestanou býti veřejnými zaměstnanci a stávají se soukromými.

Nezbytné školy církevní, jichž bude velká většina v uvedených zemích, budou státem převzaty a vydržovány a budou podléhati normám, platným pro veřejné školy. Stanou se veřejnými a učitelstvo státními zaměstnanci a podléhati budou disciplinárním předpisům témže, jako učitelstvo veřejných škol. Děti mohou choditi do těchto škol bez zření na náboženské vyznání. Učitelem a správcem takové školy mohl by však býti jen příslušník náboženského vyznání dotyčné církve. Příslušná církev

*) Z referátu na synodě duchovenstva v Praze 10. dubna 1933.

měla by zástupce i v disciplinárních komisích, když by se jednalo o stíhání porušení služebních povinností učitelů z nezbytných škol církevních.

Hlavní zásady tohoto návrhu jsou:

a) sjednocení škol národních (budou pak jen školy veřejné a soukromé, jiné ne);

b) sestátnění učitelstva (veškerý věcný náklad ponесou školní obce, osobní pak stát);

c) státní menšinové školy, zřízené dosud jen v historických zemích, budou zavedeny i na Slovensku a Podkarpatské Rusi.

II.

Druhý návrh zákona upravuje správu školství. Vrchní dozor a vedení veškerého vyučování přísluší státní správě, která jej vykonává v nejvyšší stolici ministerstvem školství.

Návrhem zákona zavádí se pro každou zemi zemská školní rada jako úřad státní s novým složením. Má se skládati z předsedy a jeho náměstků, jmenovaných po návrzích ministra školství prezidentem republiky (nemají tedy v budoucnosti býti předsedy úředníci správy politické), z volených zástupců učitelstva (jedna třetina) a občanstva (dvě třetiny), z odborných referentů (zemští inspektoři a referenti pro správní a hospodářské věci školní) a ze zástupců úřadů (zemského úřadu, zem. finančního ředitelství, úřední lékař a technický úředník). Zástupci církvi v zemské školní radě se odstraňují (dosud měla tam zástupce církev katolická, evangelická a izraelitě).

Při zemských školních radách podle návrhu zákona byly by zřízeny národnostní odbory jiných národností.

Návrhem dále se opět zavádí pojmenování okresní školní rada, jež se má skládati z předsedy, jímž je příslušný školní inspektor, jemuž dává se tak charakter státního úředníka, z náměstka, jež volí okresní školní rada ze sebe v plenární schůzi, ze zástupců učitelstva a občanstva, jichž musí býti dvakrát tolik, jako učitelstva, volených okresním zastupitelstvem, a ze zástupců okresního úřadu (z nichž jeden je okresní lékař). Okresní školní inspektor vykonává též přímo dozor na vyučování náboženství na národ. školách státních, pokud přísluší státu. (§ 57.)

V městech se zvláštním statutem tvoří se samostatné městské školní rady. V školních okresech národnostně smíšených se zřídí zvláštní okresní školní rada pro každou národnost, která má v okrese aspoň 30 proc. příslušníků a aspoň 10 veřejných národních škol.

Místní školní rady skládají se z předsedy, zástupců učitelstva, rodičovského sdružení a zástupců školní obce, jichž je dvakrát tolik jako zástupců učitelstva.

Pokud jde o náboženskou výuku, návrh zákona ponechává nezměněny předpisy, jež pojednávají o vyučování náboženství, o dozoru na ně, o ustanovování učitelů náboženství, o používání knih a pomůcek náboženských. Příslušné § 4—7 osnovy Déerovy mají tato ustanovení:

„§ 4. Bez újmy dohlédacího práva státu zůstaveno jest každé církvi nebo náboženské společnosti recipované nebo státem uznané, aby v mezích platných předpisů opatrovala i řídila vyučování náboženství a cvičení náboženská svých příslušníků ve školách národních a středních a aby na toto vyučování a cvičení dozírala. Na vyučování v jiných předmětech církev nebo náboženská společnost žádného vlivu nemá.

§ 5. Veřejných škol mohou za splnění zákonných podmínek užívatí všichni státní občané, nehledíc na vyznání náboženské.

Není zakázáno, aby do škol, zřízených pro příslušníky některého vyznání, vydržovatelé připustili za splnění zákonných podmínek i příslušníky jiných vyznání.

§ 6. Úřadu učitelského na veřejných školách mohou dosáhnouti rovnou měrou všichni státní občané, kteří pro něj prokáží zákonitou způsobilost.

Učitelé náboženství však mohou býti ustanoveny jen osoby, které příslušný vrchní úřad náboženský prohlásí k tomu za způsobilé.

§ 7. Vyjímajíc vysoké školy lze na všech veřejných i soukromých školách užívatí jen učebnic a vyučovacích pomůcek, schválených příslušným ministerstvem.

Knihy a pomůcky k vyučování náboženskému mohou však tohoto schválení dosíci teprve tehdy, když příslušný vrchní úřad náboženský uznal, že se jich může užívatí.“

Hlavní zásady osnovy tohoto zákona jsou:

1. *Sjednocení* (unifikace) školské správy v celém státě. Dosaďadní roztržičtění školské správy jest neudržitelná. V historických zemích jsou zemské školní rady, na Slovensku referát Mšano v Bratislavě, a v Podkarpatské Rusi pouhý odbor zemského úřadu. Podobně je to s nižšími školními úřady. V Čechách a v zemi Moravskoslezské jsou zříceny okresní školní výbory, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi však jen pouhé inspektoráty.

2. *Oddělení* školské správy od správy politické a její osamostatnění. Předsedy zemských školních rad nemají býti úředníci politické správy, nýbrž jsou jmenováni přímo prezidentem republiky a předsedové okresních školních rad inspektori, jmenováni ministrem školství. Toto osamostatnění různých oborů veřejné správy je účelné a prospěšné zejména školství.

3. *Zdemokratísování* školské správy, která se v osnově uplatňuje tím, že členy zemských, okresních a místních školních rad mají býti vedle členů úředních jen volení zástupci učitelstva a

občanstva. Přímé zastoupení církvím se nepřiznává, ale nebrání občanstvu, by za své zástupce vyslalo duchovní.

4. *Odbyrokratisování* školních úřadů zavedením správních senátů tříčlenných, skládajících se z předsedy úředníka a z jednoho zástupce občanstva a učitelstva. které budou rozhodovati o všech věcech, kdy zemské a okresní školní rady mají vydati rozhodnutí, neb učiniti opatření v oboru své působnosti. Jest to pokrok proti dosavadnímu stavu, kdy se o takových věcech rozhodovalo zpravidla presidiálně a sbor hotovou věc jen schvaloval.

5. Další zásada této osnovy je *národnostní samospráva*. Osnova dává místo dosavadní parity stanovené zákonem, poměrné zastoupení, závislé na posledním sčítání lidu. U zemské školní rady má se zřídit odbor pro každou národnost, na kterou připadá volbou aspoň 1 zástupce učitelstva ze škol příslušného vyučovacího jazyka a 2 zástupci občanstva příslušné národnosti. Zda a kolik učitelů a občanů případně menšinové národnosti, stanoví ministerstvo školství. Zástupce občanstva zvolí zemské zastupitelstvo podle zásad platných pro volbu zemského výboru. Volí se tu tedy systém nikoli stabilní, jako je dosud, nýbrž pružnější se zřetelem k vývoji jednotlivých národností. Počítá se s tím, že by v Čechách a v zemi Moravskoslezské byly odbor český a německý, v zemi Slovenské slovenský a maďarský. Jestliže by příslušníků menšinové národnosti bylo tak málo, že by podle volebního čísla neměli právo na národnostní odbor, dostanou zastoupení v jednotné zemské školní radě, je-li aspoň 100 literních učitelů příslušné národnosti na veřejných národních školách, a zřídí se pro takovou národnost zvláštní senáty.

Okresní školní rada má býti v každém školním okrese zpravidla jediná. Ve smíšených okresech zřídí se zvláštní okresní školní rada pro každou národnost, která má v okrese aspoň 30 proc. příslušníků a vedle toho aspoň 10 veřejných škol obecných a měšťanských, podřízených okresní školní radě. K příslušníkům určité národnosti přihlíží se vždy jen, pokud jsou čl. státní občané.

Místní školní rada má býti v každé obci zpravidla jedna. Kde však jsou ve školní obci veřejné školy různého vyučovacího jazyka, zřídí se zvláštní místní školní rady pro školy každého vyučovacího jazyka.

To je jádro dvou významných osnov školských.

Učitelstvo národních škol, jsouc si vědomo velikého jejich politického, kulturního a hospodářského významu, vítá jej upřímně a usiluje o jejich uskutečnění.

Pokud jde o politické strany, možno říci, že postavili se k návrhu o zřizování a vydržování škol národních hlavně lidovci a luďáci, kdežto proti návrhu školské správy mají námítky i jiné strany obávající se národnostní autonomie.

Jaké stanovisko zaujaly cirkve?

Naprostó zamítavé stanovisko zaujala církev římsko-katolická, jejíž episkopát vydal proti těmto školským osnovám pastýřský list. Vidí v nich útoky na náboženství a porušení historického práva cirkve katolické. Odmítají návrhy zejména proto, že vylučují ze zemských školních rad zástupce cirkve, v nichž vidí morální oporu a zastání náboženské výuky i učitelů náboženství, a dále, že jimi dvě třetiny slovenských škol církevních postátněním vezme za své.

Faráři cirkve česko-bratrské evangelické na konferenci v Pardubicích po referátu univer. profesora Dr. Kozáka zaujali k osnovám stanovisko sympatické.

Církev československá dosud oficiálně se nevyslovila. Ústřední rada ČČS uspořádala o těchto předlohách anketu, kdež odborné referáty podali univer. profesori Dr. Kozák a Dr. Kapras. Konstatováno, že církev československá nemusí se obávati těchto reformních předloh, neboť nábožensko-mravní výchova mládeže ve školách jimi není ohrožena, ježto ponechávají církvim v plném rozsahu dosavadní míru vlivu na vyučování náboženství. Stávající předpisy o vyučování náboženství ve školách se Dérerovou osnovou nemění.

Osnovy obsahují mnoho pozitivního pro naše školství, že by bylo velkou škodou, kdyby nedošlo k jejich uzákonění.*)

Jan Roháček.

ROZHLEDY PO PÍSEMNICTVÍ.

REFERÁTY.

Encyklopedie okultismu, filosofie a mythologie. Vydává Universalia, společnost čsl. hermetiků, Praha, za pomoci francouzské větve Universalia, loge de France, Paris.

Podnik dosti rozsáhlý na dnešní nepříznivou dobu a proto musil býti předem zajištěn odběratelskou subskripcí. Vychází ve svazcích, či lépe řečeno v seriích, a to ve čtrnáctidenních lhůtách. Celé dílo rozpočteno na 100 takovýchto dávek a bude podle toho vycházeti bezmála tři roky. Text i ilustrace tištěny

jsou na bílém kartonu, takže úplný spis bude možno uspořádati asi tak jako listkový katalog. Látka spořádána abecedně. Podle plánu a slibů redakce bude vydané dílo v budoucnu každoročně doplňováno a opravováno novými listky, aby nezastaralo. Odtud také důvod této mimořádné úpravy knižní.

Až dosud (co tento referát píše) vyšly 4 svazčky, s hesly převážně prvního písmene v abecedě.

Třebaže nelze vždy dobře referovati o díle, dokud nemáme v ruce

*) V debatě vysloven souhlas s předlohami. — Pozn. red.